

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Paedagogica VI (2016)

ISSN 2299-2103

Adam Mikrut

Prof. dr hab. Janina Wyczesany¹

Wprowadzenie

Profesor Janina Wyczesany cieszy się wśród pedagogów specjalnych – zarówno tych uprawiających ową subdyscyplinę pedagogiki w sposób stricte teoretyczny, jak i tych na co dzień parających się praktycznymi problemami opieki, terapii, wychowania i nauczania osób z niepełnosprawnością – autorytetem naukowym zbudowanym na niekwestionowanej wiedzy, doświadczeniu oraz bogatym dorobku piśmienniczym. Autorytet ów nierozzerwalnie łączy się w Jej przypadku z prestiżem uczonego wywierającego znaczący wpływ na obraz i kondycję polskiej pedagogiki specjalnej. Tę na wskroś pochlebną opinię potwierdzają nie tylko Jej uczniowie i współpracownicy, ale także inni uczeni oraz osoby formalnie reprezentujące jednostki i organizacje naukowe, społeczne, a nawet organy władzy państwowej czy samorządowej. Wymownym dowodem uznania są liczne uroczyste adresy zamieszczone w pracy zbiorowej zatytułowanej *Idee Marii Grzegorzewskiej jako inspiracje rozwoju współczesnej pedagogiki specjalnej* (2014: 8–26) wydanej z okazji Jej jubileuszu 55-lecia pracy naukowej i dydaktycznej. Możemy je również odnaleźć w zamieszczonych w tej pracy tekstach. Czesław Kosakowski (2014: 32–35), oceniając działalność naukową Janiny Wyczesany, zwrócił uwagę, że: „Nieobojętna jest Pani Profesor pozycja polskiej pedagogiki specjalnej i jej poziom naukowy. W tym zakresie zrobiła wiele nie tylko dla środowiska krakowskiego [...]”. Dokonała tego – jak kontynuuje autor – dzięki swojej pracowitości i przekonaniu o potrzebie bycia pożytecznym (Kosakowski 2014: 34). Podobną myśl wyraża Zenon Gajdzica (2014: 51–54). Autor wyraźnie podkreśla, że na autorytet naukowy i związany z nim prestiż Janina Wyczesany zapracowała swoim dorobkiem naukowym, w którym poszczególne miejsce zajmują raporty z badań własnych, umiejętnością „[...] ogólnego, szerokiego oglądu pedagogiki specjalnej, zwłaszcza oligofrenopedagogiki”, faktem stworzenia krakowskiej szkoły naukowej skupiającej zarówno młodych adeptów

¹ Autor tekstu korzystał m.in. z: J. Hampel, F. Kiryk i I. Pietrzkiewicz (red.), 2006, s. 623–624 i E. Dyduch, A. Mikrut, J. Zielińska (red.), 2014, s. 39–50, 55–76.

nauki, jak i wypromowanych przez siebie, obecnie doświadczonych już badaczy zajmujących stanowiska profesorów, a także swoją postawą moralną znajdującą swój wyraz w rzetelności prowadzenia analiz naukowych „[...] osadzonych w tradycyjnej szkole metodologicznej” (Gajdzica 2014: 53) oraz w uczciwości recenzji, dla których charakterystycznym rysem jest „[...] pozytywne nastawienie i przychyłność dla odmiennych stanowisk, [...] jako punkt wyjścia do dalszej rzetelnej i nierzadko krytycznej oceny” (Gajdzica 2014: 53).

Przebieg kariery zawodowej i naukowej

Janina Wyczęsany urodziła się 25 marca 1937 roku w Brzesku. W rodzinnej miejscowości ukończyła szkołę podstawową oraz uczęszczała do liceum ogólnokształcącego. Po zdaniu egzaminu dojrzałości podjęła roczne przygotowanie do tzw. „matury pedagogicznej”, do której z powodzeniem przystąpiła w Liceum Pedagogicznym w Starym Sączu. Fakt ten pozwolił Jej w 1956 roku podjąć pracę w charakterze nauczyciela w Szkole Podstawowej w Jasieniu koło Brzeska. W drugim roku pracy została nauczycielem matematyki w klasach V–VII. Zatrudnienie na stanowisku nauczyciela konkretnego przedmiotu stało się asumptem do podjęcia nauki w zakresie matematyki w Studium Nauczycielskim w Krakowie, które ukończyła w 1959 roku. W tym samym mieście w latach 1959–1964 odbyła studia pedagogiczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej, uwieńczone pracą magisterską napisaną pod kierunkiem profesora Jana Konopnickiego pt. *Zadania diagnostyczne i ich zastosowanie w pracy z dziećmi niedostosowanymi społecznie*. Już w trakcie studiów (1962), rozpoczęła pracę w Państwowym Zakładzie Wychowawczym dla Dziewcząt, w którym pełniła funkcję wychowawcy. Zainteresowanie pedagogiką resocjalizacyjną oraz nowe wyzwania zawodowe sprawiły, że w 1964 roku podjęła dwuletnie stacjonarne studia z zakresu resocjalizacji w Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. W 1966 roku, po ukończeniu studiów resocjalizacyjnych, została wizytatorem w Kuratorium Okręgu Szkolnego w Krakowie. Zatrudnienie na tym stanowisku poparła Maria Grzegorzewska, twórczyni polskiej pedagogiki specjalnej, która w stosownym piśmie zaznaczyła:

Wydaje się, że projekt powierzenia Ob. mgr J. Werewce (nazwisko panieńskie – przyp. A.M.) funkcji w administracji szkolnej w zakresie szkolnictwa specjalnego jest w pełni uzasadniony i słuszny (Mikrut 2014: 43).

Na rzecz podjęcia pracy w Instytucie Pedagogiki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie zrezygnowała w 1971 roku z zatrudnienia w Kuratorium. Szybko rozpoczęła starania o uzyskanie stopnia naukowego doktora. Dysertację doktorską na temat *Formy dydaktyczne aktywizacji nauczania dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim*, nagrodzoną później w konkursie zorganizowanym przez Polski Zespół do Badań Naukowych nad Upośledzeniem Umysłowym, obroniła w 1971 roku. Realizowała ją najpierw pod kierunkiem profesora Jana Kulpy, następnie zaś docent Janiny Długosz (Mikrut 2014: 43). Wydaje się, iż praca nad wspomnianą

dysertacją naukową stała się dla Janiny Wyczesany znaczącym i przełomowym momentem w karierze naukowej. Od tej pory bowiem w polu Jej zainteresowań badawczych znalazła się przede wszystkim – chociaż, co należy mocno zaakcentować, nie jedynie – niepełnosprawność intelektualna i pedagogiczne przeciwdziałanie jej konsekwencjom. Teoretyczna i empiryczna penetracja tego rodzaju zagadnień zaowocowała dziełami, które stały się podstawą dalszego awansu naukowego. Podstawą przewodu habilitacyjnego, sfinalizowanego na Wydziale Humanistycznym krakowskiej WSP w 1986 roku, była monografia pt. *Czynniki efektywnego nauczania matematyki w klasach początkowych szkoły specjalnej* (1985), uzyskania zaś tytułu profesora – co miało miejsce w 1999 roku – książka pt. *Oligofrenopedagogika. Wybrane zagadnienia z pedagogiki upośledzonych umysłowo* (1998). Kariera naukowa Janiny Wyczesany, w sensie formalnym, zwieńczona została w 2004 roku uzyskaniem tytułu profesora zwyczajnego (Biogramy 2006: 623). Janina Wyczesany przez całe swoje „życie naukowe” związana była z dzisiejszym Uniwersytetem Pedagogicznym w Krakowie, w którym przeszła wszystkie stopnie awansu nauczyciela akademickiego (asystent, adiunkt, profesor), będąc jednocześnie świadkiem i współinicjatorem transformacji macierzystej jednostki: od Zakładu Pedagogiki Specjalnej, poprzez Katedrę Pedagogiki Specjalnej (1982), aż do ukonstytuowania się Instytutu Pedagogiki Specjalnej (2011). W jednostce tej pełniła ważne funkcje. Najważniejsze z nich to funkcja kierownika Zakładu Dydaktyki Specjalnej (1999–2008) i Katedry Pedagogiki Specjalnej (2004–2008). Ponadto, poświęcała się również pracy organizacyjnej na rzecz Uczelni. Była członkiem Senatu Uczelni, zasiadała w Radach Wydziału Humanistycznego, później zaś Pedagogicznego. Udzielała się w pracach Senackiej Komisji Dydaktycznej, Senackiej Komisji Dyscyplinarnej dla Studentów, a także Senackiej Komisji Wydawniczej. Za swoje zasługi uhonorowana została licznymi nagrodami i odznaczeniami państwowymi, resortowymi i uczelnianymi, wśród których poczesne miejsce zajmuje otrzymany w 2000 roku Medal Pamiątkowy za szczególne zasługi dla Akademii Pedagogicznej im. KEN (zob. Dyduch 2014: 62), przyznawany osobom, które swoją aktywnością na polu naukowym, dydaktycznym, organizacyjnym i społecznym przyczyniają się do szerzenia dobrego wizerunku Uczelni. Janina Wyczesany nabyła prawa emerytalne w 2008 roku, jednak jeszcze przez wiele lat, do 2013 roku, zatrudniona była w macierzystej Uczelni na pełnym etacie. Do obecnej chwili prowadzi seminaria dyplomowe z pedagogiki specjalnej na podstawie umowy cywilno-prawnej. W swojej karierze zawodowej pracowała także w innych instytucjach związanych z kształceniem nauczycieli. Miejszem Jej zatrudnienia było Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie (1/2 etatu w latach 1988–1991) i Kolegium Nauczycielskie Pedagogiki Specjalnej w Gliwicach (1994–2005) (Biogramy 2006: 623). Obecnie zajmuje stanowisko kierownika Katedry Pedagogiki Specjalnej w Tarnowskiej Szkole Wyższej.

Sylwetka naukowa Janiny Wyczesany w dużej mierze ukształtowana została w trakcie studiów w Warszawie. Spotkała tam bowiem wielu wybitnych pedagogów specjalnych – w tym Marię Grzegorzewską – którzy swoją osobowością

i autorytetem w wyraźny sposób wpłynęli na Jej dalszą drogę życiową. Do tej pory jest „[...] niestrudzonym orędownikiem ciągłego sięgania do ich dzieł, przypominania ich roli w rozwoju polskiej pedagogiki specjalnej i kształtowaniu jej obecnego obrazu” (Mikrut 2014: 42). Ową, charakterystyczną dla Niej – jak pisze Czesław Kosakowski (2012: 34) – „świadomość łańcucha pokoleń” najpełniej oddaje fakt, iż jubileusz swojej wieloletniej pracy naukowej i dydaktycznej, który miał miejsce w 2012 roku, poświęciła właśnie ideom twórczyni polskiej pedagogiki specjalnej obecnym do tej pory w świadomości przedstawicieli tej subdyscypliny nauki o wychowaniu. Nie da się bowiem zaprzeczyć, jak pisze ks. Stanisław Pamuła (2014: 29), że Janina Wyczęsany „[...] uległa zainteresowaniom Grzegorzewskiej, co doprowadziło (Ją – przyp. A. M.) do swoistej fascynacji osobowością swej poprzedniczki”. Fakt ten zauważyli wcześniej Jej koledzy ze studiów. Jeden z nich w prywatnym liście adresowanym do Janiny Wyczęsany w 1967 roku podzielił się następującą refleksją:

Mimo woli wróciłem myślał do lat spędzonych w Instytucie i do ludzi, którzy z niego wyszli, zastanawiając się jednocześnie kto z nich jest godny miana wychowanka Prof. dr Grzegorzewskiej. Analizując wszystkich znanych mi kolegów przysłaś mi właśnie Ty na myśl, jako godny naśladowca jej wszystkich ideałów².

Obszary działalności naukowo-badawczej

Szerokie zainteresowania badawcze Janiny Wyczęsany trudno ująć w ścisłe ramy z wyraźnie zarysowanymi granicami. Jej aktywność naukowa charakteryzuje się bowiem wielowątkowością i wieloaspektowością. Ogólnie rzecz ujmując można jednak wskazać pewne, szersze bądź węższe, obszary podejmowanych przez Nią zagadnień. Do głównych z nich należą:

- dydaktyka specjalna, zwłaszcza szczegółowa w zakresie wczesnoszkolnej edukacji matematycznej uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną,
- pedagogika osób z niepełnosprawnością intelektualną (oligofrenopedagogika) – jej historia, teraźniejszość i kierunki rozwoju,
- komparatystyczna pedagogika specjalna.

Janina Wyczęsany podejmuje w swoich dociekaniach badawczych również inną problematykę związaną z ludzką niepełnosprawnością. Nie obce są jej kwestie terapii, wychowania i nauczania uczniów z wadą słuchu oraz z dysfunkcją stanu somatycznego, w tym dzieci z genetycznie uwarunkowanymi zespołami zaburzeń³. Wiele miejsca w swojej naukowej twórczości poświęca także edukacji integracyjnej. Te ostatnie zagadnienia podjęła m.in. w książce *Uwarunkowania edukacji i rehabilitacji uczniów o specjalnych potrzebach w rozwoju* (2006), napisanej wspólnie z Zenonem Gajdzicą. Obszernie przedstawiła w niej założenia i uwarunkowania kształcenia integracyjnego oraz dokonała przeglądu badań w tym zakresie.

² Fragment listu ze zbiorów prywatnych Janiny Wyczęsany.

³ Szczegółowe dane dotyczące prac autorstwa Janiny Wyczęsany z tego zakresu Czytelnik odnajdzie m.in. w pozycji Adama Mikruta (2014: 47–48).

W gronie dydaktyków specjalnych zarówno teoretyków, jak i nauczycieli szkół specjalnych, zwłaszcza z dłuższym stażem pracy, Janina Wyczesany spostrzegana jest jako wybitny znawca metodyki kształcenia matematycznego najmłodszych uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną. Swoją pozycję w tym względzie zawdzięcza bogatemu dorobkowi, w ramach którego wymienić można zarówno opracowania stricte naukowe, jak i szereg pozycji o wybitnie praktycznym charakterze. Do tych pierwszych zaliczyć należy przede wszystkim wspomnianą już wcześniej monografię nt. *Czynniki efektywnego nauczania matematyki w klasach początkowych szkoły specjalnej* (1985). Jest ona efektem wieloletnich badań Autorki ukierunkowanych na identyfikację tych czynników nauczania matematyki, które mają szczególne znaczenie w osiąganiu przez uczniów pozytywnych wyników. Doprowadziły one do konkluzji, iż efektywność nauczania matematyki najmłodszych uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną w istotnej mierze uwarunkowana jest praktycznym przestrzeganiem przez nauczycieli założeń czynnościowego nauczania tego typu treści. Praktycznemu wykorzystaniu owych założeń na tym etapie edukacji specjalnej sprzyja organizacja procesu dydaktycznego według zasad metody ośrodków pracy Marii Grzegorzewskiej. Do wspólnego bowiem założenia obu propozycji metodycznych, tj. metody czynnościowego nauczania matematyki propagowanej przez Zofię Krygowską, światowej sławy dydaktyka matematyki, i wspomnianej metody ośrodków pracy, należy założenie o konieczności poznawczego aktywizowania uczniów na drodze stopniowego przechodzenia od posługiwania się materiałem konkretnym do wykorzystywania jego zastępników obrazowych, ostatecznie zaś – stosowania struktur pojęciowo-teoretycznych. Doświadczenie zdobyte w trakcie pracy w charakterze nauczyciela matematyki, formalne wykształcenie z tego zakresu, a przede wszystkim konkluzje wynikające z prowadzonych badań naukowych zaowocowały szeregiem pozycji bibliograficznych o charakterze, jeżeli można to tak określić, teoretyczno-poradnikowym i poradnikowym. Do tych pierwszych niewątpliwie należy praca autorska *Nauczanie matematyki w klasach 1–3 szkoły specjalnej* (1991), współautorska *Elementy nauczania początkowego dzieci upośledzonych umysłowo z obszernym rozdziałem na temat Matematyka w metodzie ośrodków pracy* (1998) oraz rozdziały *Matematyka w opracowaniach zbiorowych: Nauczanie w klasach 1–3 szkoły specjalnej* (1981) i *Nauczanie w klasach 4–8 szkoły specjalnej* (1990). Te drugie to napisane wspólnie z Heleną Siwek wskazówki metodyczne *Matematyka 1. Poradnik metodyczny dla nauczycieli szkoły specjalnej* (1981) i *Matematyka 2. Poradnik metodyczny dla nauczycieli szkoły specjalnej* (1982). Są one ściśle związane z podręcznikami szkolnymi do nauki matematyki opracowanymi przez ten sam zespół autorski zatytułowanymi *Matematyka dla klasy I (Zeszyt 1 i 2)*, *Podręcznik dla szkoły specjalnej* (1980) oraz *Matematyka dla klasy II (Zeszyt 1 i 2)*, *Podręcznik dla szkoły specjalnej* (1982). Oprócz powyższych owocem współpracy obu Autorów jest jeszcze jeden podręcznik, mianowicie *Matematyka dla klasy III (Zeszyt 1 i 2)*, *Podręcznik dla szkoły specjalnej* (1987). Opracowania te na przestrzeni niemal dwóch dekad (w latach 80. i 90.) cieszyły się wśród nauczycieli

niezwykłą popularnością, czego następstwem była konieczność ich wielokrotnego wznawiania w rozszerzonych i zmienianych wersjach.

Chociaż Janina Wyczesany w kolejnych latach swojej naukowej działalności podejmowała – jak już wspomniano – inną jeszcze problematykę badawczą, to nigdy nie „porzuciła” tematyki nauczania – uczenia się uczniów z niepełnosprawnością. Najlepszym przykładem w tym zakresie niech będzie fakt, że w 2014 roku ukazała się praca zbiorowa pod Jej redakcją pt. *Dydaktyka specjalna. Wybrane zagadnienia*, w ramach której umieściła również dwa rozdziały własnego autorstwa: *Dydaktyka specjalna a dydaktyka ogólna* oraz *Możliwości wykorzystania metody projektów w pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Opracowanie to z całą pewnością wychodzi naprzeciw oczekiwaniom ogromnej rzeszy profesjonalistów związanych z procesem kształcenia specjalnego. Proces ów ma bowiem miejsce wszędzie tam, gdzie w polu oddziaływań dydaktycznych znajduje się uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a więc nie tylko w szkole specjalnej, ale także integracyjnej i ogólnodostępnej. Jeżeli ponadto weźmiemy pod uwagę fakt, że potrzeby owe wykazują nie tylko uczniowie uznani w świetle prawa oświatowego za niepełnosprawnych, a więc niewidomi i słabowidzący, głusi i słabosłyszący, z niepełnosprawnością ruchową, z autyzmem, z niepełnosprawnością intelektualną i sprzężoną, ale także z chorobami przewlekłymi, z ADHD, ze znaczącymi zaburzeniami w zakresie komunikowania się z otoczeniem, niedostosowani i zagrożeni niedostosowaniem społecznym, ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się oraz – o czym warto pamiętać – wybitnie zdolni i utalentowani (Jak organizować edukację..., 2010: 90), to uświadomimy sobie ilu potencjalnych czytelników oczekuje na opracowanie tego typu, tym bardziej, że rodzimy rynek wydawniczy jest w tym zakresie raczej ubogi. Można zatem powiedzieć, że już samo ukazanie się omawianej książki jest ważnym wydarzeniem w polskiej pedagogice specjalnej, a dodatkowo świadczy o dobrej orientacji Janiny Wyczesany w zakresie potrzeb i oczekiwań osób teoretycznie i/lub praktycznie „uprawiających” tę subdyscyplinę nauki.

Drugim ważnym obszarem zainteresowań naukowych Janiny Wyczesany jest – jak już wspomniano – szeroko pojmowana pedagogika osób z niepełnosprawnością intelektualną (oligofrenopedagogika). Swoistą zapowiedzią Jej przyszłego dorobku w tym zakresie był opublikowany w 1981 roku skrypt dla studentów pt. *Wybrane zagadnienia z oligofrenopedagogiki*. Stanowił on w tamtym czasie cenne kompendium wiedzy dotyczącej pedagogiki osób z niepełnosprawnością intelektualną dla słuchaczy wielu roczników studiów dziennych i zaocznych. Dalsze wieloletnie studia nad powziętą w owym skrypcie problematyką zaowocowały następnym – wspomnianym już wcześniej przy okazji omawiania awansu naukowego Autorki – nowoczesnym podręcznikiem akademickim pt. *Oligofrenopedagogika. Wybrane zagadnienia pedagogiki upośledzonych umysłowo* (1998). Prezentuje on „[...] tę subdyscyplinę pedagogiki specjalnej jako naukę silnie zakorzenioną w tradycji humanistycznej, powiązaną z wieloma różnymi obszarami wiedzy o człowieku i jego niepełnosprawności, wieloaspektową, akcentującą ważność rozwiązań koncepcyjnych,

jak i praktycznych, reagującą na zmiany, zwłaszcza te o charakterze społeczno-politycznym, kulturowym i obyczajowym” (Mikrut 2014: 46).

Obserwowane w ostatnich dziesięcioleciach zmiany społeczno-polityczne, cywilizacyjne i kulturowe implikowały, i nadal implikują, konieczność ciągłych rewizji obowiązujących rozwiązań natury prawnej, organizacyjnych i praktycznych w ramach systemu opieki, terapii, nauczania i wychowania osób „dotkniętych” takim czy innym rodzajem niepełnosprawności. Te ze zmian i modyfikacji, które dotyczyły oddziaływań ukierunkowanych na edukację i rehabilitację osób z niepełnosprawnością intelektualną skrzętnie odnotowywane były przez Janinę Wyczesany w wielokrotnie wydawanym – w coraz nowszej i poszerzonej wersji – opracowaniu pt. *Pedagogika upośledzonych umysłowo: wybrane zagadnienia*, którego pierwszy nakład ukazał się w 1999 roku, natomiast jego ostatnie wznowienie miało miejsce po dziesięciu latach, tj. w 2009 roku.

Niewątpliwym atutem omawianej publikacji jest jej trzecia część stanowiąca przyczynek do komparatystycznej pedagogiki osób z niepełnosprawnością intelektualną, w której omówione zostały systemy opieki i edukacji specjalnej w wybranych krajach europejskich oraz działalność UNESCO na rzecz osób dotkniętych różnymi rodzajami zaburzeń struktury czy funkcji organizmu (Mikrut 2014: 46–47).

O tym, że Janina Wyczesany zawsze cieszyła się, i nadal się cieszy, opinią wybitnego znawcy z zakresu pedagogiki osób z niepełnosprawnością świadczy fakt zapraszania Jej do zespołów autorskich opracowujących obszernie zbiorowe monografie dotyczące pedagogiki specjalnej w ogóle, jak i jej szczegółowych subdyscyplin wyznaczonych rodzajem ludzkiej niepełnosprawności. Jest ona bowiem autorem rozdziału na temat *Pedagogika osób z lekkim upośledzeniem umysłowym* w chyba najbardziej popularnym od lat podręczniku akademickim pod redakcją Władysława Dykciaka pt. *Pedagogika specjalna* (1997). Warto wspomnieć, iż praca ta doczekała się aż siedmiu wznowień,

[...]co bez wątpienia zawdzięcza swoim wysokim walorom merytorycznym. Walory te wynikają z najwyższych kompetencji naukowych Autorów poszczególnych fragmentów pracy. Prezentując aktualny dorobek uprawianej przez siebie dyscypliny naukowej, z jednej strony sięgają oni do czasów minionych w poszukiwaniu źródeł inspiracji badawczych i praktycznych działań na rzecz osób z biologicznymi i środowiskowymi obciążeniami, z drugiej zaś – wywodzą aktualne trendy obserwowane w pedagogice specjalnej z wielkich dyskursów społecznych generowanych przez transformacje społeczno-kulturowe (Mikrut 2008: 129).

Janina Wyczesany doceniona została również przez przedstawicieli „świata medycyny”, bowiem powierzyli Jej zadanie opracowania rozdziałów poświęconych pedagogice osób z niepełnosprawnością intelektualną w ramach obszernej pracy o interdyscyplinarnym charakterze (medycznym, psychologicznym i pedagogicznym) pt. *Niepełnosprawność intelektualna – etiologia, epidemiologia, diagnoza, terapia* (2012). Znalazły się w niej takie fragmenty Jej autorstwa i współautorstwa,

jak: *Wybrane aspekty diagnozy i terapii osób z niepełnosprawnością intelektualną i Rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną* (współautor: Ewa Dyduch). „Przywołana tutaj praca zbiorowa jest – jak pisze Józef Krzysztof Gierowski – [...] cennym nabytkiem dla tych wszystkich, którzy w swojej codziennej praktyce klinicznej, psychologicznej czy pedagogicznej konfrontowani są z trudną i złożoną problematyką osób z niepełnosprawnością intelektualną” (fragment recenzji wydawniczej zamieszczonej na obwolucie książki), ale również – jak dodaje Iwona Janicka – dla rodziców i wolontariuszy, bowiem od nich również zależą wyniki terapii i jakość życia osób poddanych ich pieczy (fragment recenzji wydawniczej zamieszczonej na obwolucie książki).

Wiemy już, że trzecim obszarem dociekań naukowych Janiny Wyczęsany jest komparatystyczna pedagogika specjalna. Mimo, że zagadnieniom tym poświęciła mniej uwagi niż wcześniej wymienionym, to jednak Jej dorobek w tym zakresie jest znaczący i ważny. Charakterystykę systemów rehabilitacji i edukacji w wybranych krajach europejskich przedstawiła – jak wcześniej wspomniano – między innymi w omawianym już podręczniku *Pedagogika upośledzonych umysłowo: wybrane zagadnienia*. Swoją wiedzę zgromadzoną w trakcie licznych podróży zagranicznych ukierunkowanych na poznanie tamtejszych systemów opieki, terapii, kształcenia i wychowania osób z niepełnosprawnością, a także dzięki współpracy z badaczami i instytucjami naukowymi z różnych krajów podzieliła się z czytelnikami w dwóch współredagowanych z Zenonem Gajdzą opracowaniach: *Edukacja i pomoc specjalna osobom niepełnosprawnym w krajach europejskich* (2003) oraz *Edukacja i wsparcie społeczne osób z niepełnosprawnością w wybranych krajach europejskich* (2005). W pierwszych z tych opracowań Janina Wyczęsany ogólnie scharakteryzowała systemy oświatowe w krajach Unii Europejskiej, szczegółowo zaś stosowne rozwiązania w zakresie edukacji i pomocy specjalnej w Belgii oraz Wielkiej Brytanii. W drugiej z przywołanych prac zbiorowych zajęła się przede wszystkim, chociaż nie tylko, edukacją integracyjną w systemie szkolnictwa Wielkiej Brytanii i Włoch (tekst dotyczący systemu włoskiego opracowała wspólnie z Ewą Dyduch).

Niech podsumowaniem dorobku naukowego Janiny Wyczęsany będą dane liczbowe. Otóż – jak podaje Ewa Dyduch (2012: 62–76) – w latach 1972–2013 swoim nazwiskiem jako autor lub współautor opatrzyła 156 tekstów⁴, ponadto w latach 1990–2013 redagowała lub współredagowała 16 prac zbiorowych. Podane wielkości należy uzupełnić o dodatkowe opracowania opublikowane w ostatnich dwóch latach (3).

Udział w rozwoju kadry naukowej

Janina Wyczęsany ma znaczący wkład w rozwój młodej kadry naukowej. Świadczy o tym lista wypromowanych doktorów nauk humanistycznych (i społecznych) z zakresu pedagogiki obejmująca 15 osób (zob. Dyduch 2012: 56–57). Ponadto, wielokrotnie pełniła Ona funkcje recenzenta w przewodach doktorskich

⁴ Liczba ta obejmuje również wydania wznowione.

(31), habilitacyjnych (5) oraz w procedurach przyznawania tytułu naukowego profesora (2) (Dyduch 2012: 61)⁵. Nie sposób określić ilości recenzji wydawniczych, chociaż warto wspomnieć, że wśród tych ostatnich znajdują się również oceny książek stanowiących podstawę ubiegania się autorów o stopień doktora habilitowanego i tytuł profesora.

Literatura

- Bobińska K., Pietras T., Gałęcki P. (red.) (2012), *Niepełnosprawność intelektualna – etiologia, epidemiologia, diagnoza, terapia*, Wydawnictwo Continuo, Wrocław.
- Dyduch E. (2014), *Działalność naukowo-dydaktyczna Profesor Janiny Wyczęsany*, [w:] *Idee Marii Grzegorzewskiej jako inspiracje rozwoju współczesnej pedagogiki specjalnej*, E. Dyduch, A. Mikrut, J. Zielińska (red.), Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Gajdzica Z. (2014), *Autorytet uczonego, autorytet pedagoga specjalnego – kilka refleksji w kontekście działalności profesor Janiny Wyczęsany*, [w:] *Idee Marii Grzegorzewskiej jako inspiracje rozwoju współczesnej pedagogiki specjalnej*, E. Dyduch, A. Mikrut, J. Zielińska (red.), Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Hampel J., Kiryk F., Pietrzkiewicz I. (red.) (2006), *Leksykon Profesorów Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej 1946–2006*, Wydawnictwo Naukowe AP, Kraków.
- Kosakowski Cz. (2014), *Dostojna Jubilatko! Szanowna Pani Profesor!*, [w:] *Idee Marii Grzegorzewskiej jako inspiracje rozwoju współczesnej pedagogiki specjalnej*, E. Dyduch, A. Mikrut, J. Zielińska (red.), Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Mikrut A. (2008), *Jakie książki pedagog specjalny powinien przeczytać? Osobiste przemyślenia i sugestie*, „Nasze Forum”, 1–2.
- Mikrut A. (2014), *Profesor Janina Wyczęsany – uznany naukowiec, zasłużony nauczyciel akademicki i niezwykły człowiek*, [w:] *Idee Marii Grzegorzewskiej jako inspiracje rozwoju współczesnej pedagogiki specjalnej*, E. Dyduch, A. Mikrut, J. Zielińska (red.), Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Pamuła S., (2014), *Verba volant, scripta manent*, [w:] *Idee Marii Grzegorzewskiej jako inspiracje rozwoju współczesnej pedagogiki specjalnej*, E. Dyduch, A. Mikrut, J. Zielińska (red.), Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Jak organizować edukację uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?* (2010), MEN, Warszawa.

Cytowane teksty autorstwa Janiny Wyczęsany

- Czynniki efektywnego nauczania matematyki w klasach początkowych szkoły specjalnej* (1985), Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków.
- Elementy nauczania początkowego dzieci upośledzonych umysłowo* (1998), Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków (współautor: A. Mikrut).
- Matematyka* (1981), [w:] I. Stawowy-Wojnarowska (red.), *Nauczanie w klasach 1–3 szkoły specjalnej*, WSiP, Warszawa.
- Matematyka* (1990), [w:] I. Stawowy-Wojnarowska (red.), *Nauczanie w klasach 4–8 szkoły specjalnej*, WSiP, Warszawa.
- Matematyka 1. Poradnik metodyczny dla nauczycieli szkoły specjalnej* (1981), WSiP, Warszawa (współautor: H. Siwek).

⁵ Ilość recenzji prac doktorskich uzupełniona danymi z ostatnich dwóch lat.

- Matematyka 2. Poradnik metodyczny dla nauczycieli szkoły specjalnej* (1982), WSiP, Warszawa (współautor: H. Siwek).
- Matematyka dla klasy I (Zeszyt 1 i 2). Podręcznik dla szkoły specjalnej* (1980), WSiP, Warszawa (współautor: H. Siwek).
- Matematyka dla klasy II (Zeszyt 1 i 2). Podręcznik dla szkoły specjalnej* (1982), WSiP, Warszawa (współautor: H. Siwek).
- Matematyka dla klasy III (Zeszyt 1 i 2). Podręcznik dla szkoły specjalnej* (1987), WSiP, Warszawa (współautor: H. Siwek).
- Nauczanie matematyki w klasach 1–3 szkoły specjalnej* (1981), WSiP, Warszawa.
- Oligofrenopedagogika. Wybrane zagadnienia z pedagogiki upośledzonych umysłowo* (1998), Wydawnictwo „Impuls”, Kraków.
- Pedagogika osób z lekkim upośledzeniem umysłowym* (1997), [w:] *Pedagogika specjalna*, W. Dyckik (red.), Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Pedagogika upośledzonych umysłowo: wybrane zagadnienia* (1999), Wydawnictwo „Impuls”, Kraków.
- Rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną* (2012), [w:] *Niepełnosprawność intelektualna – etiologia, epidemiologia, diagnoza, terapia*, K. Bobińska, T. Pietras, P. Gałęcki (red.), Wydawnictwo Continuo, Wrocław (współautor: E. Dyduch).
- Uwarunkowania edukacji i rehabilitacji uczniów o specjalnych potrzebach w rozwoju* (2006), Wydawnictwo Naukowe AP, Kraków (współautor: Z. Gajdzica).
- Wybrane aspekty diagnozy i terapii osób z niepełnosprawnością intelektualną* (2012), [w:] *Niepełnosprawność intelektualna – etiologia, epidemiologia, diagnoza, terapia*, K. Bobińska, T. Pietras, P. Gałęcki (red.), Wydawnictwo Continuo, Wrocław.
- Wybrane zagadnienia z oligofrenopedagogiki*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków.

Cytowane prace redagowane lub współredagowane przez Janinę Wyczęsany

- Dydaktyka specjalna. Wybrane zagadnienia* (2014), Wydawnictwo Harmonia Universalis, Gdańsk.
- Edukacja i pomoc specjalna osobom niepełnosprawnym w krajach europejskich* (2003), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego Filia w Cieszynie, Cieszyn (współredaktor: Z. Gajdzica).
- Edukacja i wsparcie społeczne osób z niepełnosprawnością w wybranych krajach europejskich* (2005), Wydawnictwo „Impuls”, Kraków (współredaktor: Z. Gajdzica).

Professor Janina Wyczęsany

Abstract

Professor Janina Wyczęsany, brilliant Polish special pedagogue, has been connected to the Pedagogical University in Cracow throughout her whole "scientific life", taking a number of important positions, including the head of the Chair of Special Pedagogy (2004-2008). Her didactic, organisational, and especially scientific activity has had, and still has, influence on the image and shape of the national special pedagogy. Multithreading and multiaspectivity of the research issues undertaken by Her are difficult to be locked within any precise borders, though the first plan is taken over by issues connected with early school mathematics education of students with special educational needs, history, modernity and directions of the development of special pedagogy for people with intellectual disability as well as comparatistic special pedagogy.

Keywords: people of science, scientific authority, special pedagogy

Adam Mikrut

profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, dyrektor Instytutu Pedagogiki Specjalnej, absolwent pedagogiki specjalnej w WSP w Krakowie. Specjalność – oligofrenopedagogika. Zainteresowania badawcze: społeczne funkcjonowanie osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną, ze szczególnym uwzględnieniem zachowań agresywnych i ich uwarunkowań, godność człowieka z niepełnosprawnością i jej respektowanie, metody statystyczne w badaniach pedagogicznych.